

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

DOI: 10.26693/jmbs04.01.262

УДК 796.015.136:796.85

Бріскін Ю. А., Задорожна О. Р., Хомяк І. І.

ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ В СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВАХ

Львівський державний університет фізичної культури, Україна

ozadorozhna@ukr.net

У системі підготовки спортсменів незалежно від специфіки виду спорту важливе місце посідає контроль різних сторін підготовленості. Він повинен бути комплексним, охоплювати різні складові навчально-тренувального процесу (оперативний, поточний і етапний) та змагальної діяльності. У спортивних єдиноборствах особлива увага повинна приділятися контролю є тактичної підготовленості.

Мета дослідження полягала у визначенні основних проблем контролю тактичної підготовленості у спортивних єдиноборствах.

Для з'ясування проблемного поля обраної теми, визначення об'єкту, предмету і мети та обґрунтування отриманих результатів використовувалися метод теоретичного аналізу та узагальнення даних літератури та мережі Інтернет, а також метод аналізу документальних матеріалів (протоколів змагань з фехтування та боксу).

Встановлено, що при реалізації контролю тактичної підготовленості спортсменів у різних видах спортивних єдиноборств є ряд обмежень. Вони полягають у спрямованості засобів, методів та форм контролю на визначення рівня тактичної підготовленості переважно у поєднанні з технічною; диспропорції уваги дослідників щодо різних складових тактичної підготовленості спортсменів, що проявляється у пріоритетності визначення її кількісних характеристик та фрагментарності розгляду інших складових (тактичне мислення, тактичні знання). Встановлено також відсутність уніфікованого алгоритму реалізації контролю тактичної підготовленості у межах окремих видів спортивних єдиноборств.

Ключові слова: спортивні єдиноборства, тактична підготовка, контроль, тактична підготовленість, проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті», № державної реєстрації 0116U003167, 2016-2020 рр.

Актуальність. У системі підготовки спортсменів незалежно від специфіки виду спорту важливе місце посідає контроль різних сторін підготовленості [4, 10, 14]. Згідно з фундаментальними положеннями теорії спорту, контроль повинен бути комплексним, охоплювати різні складові навчально-тренувального процесу (оперативний, поточний і етапний) та змагальної діяльності. При цьому практична реалізація теоретичних та методичних аспектів контролю ґрунтується на специфічних особливостях виду спорту та чинниках результативності змагальної діяльності [14]. У спортивних єдиноборствах одним з таких чинників є тактична підготовленість [5, 10, 11].

Відзначимо, що в спортивних єдиноборствах використання засобів, форм та методів контролю переважно спрямоване переважно на аналіз змагальної діяльності спортсменів, зокрема визначення активності та результативності техніко-тактичних дій спортсменів. Основними параметрами,

на яких акцентуються увага під час такого аналізу, є загальна кількість та результативність окремих техніко-тактичних дій, а також стабільність і варіативність спортивної техніки і тактики [6]. Однак контроль цих показників здійснюється за допомогою педагогічного спостереження за змагальною діяльністю спортсменів або її тренувальними формами [1, 2, 3, 12, 16]. За таких умов виникає потреба у підвищенні об'єктивності, стабільності та інформативності контролю, що може бути досягнуто за рахунок використання сучасних комп'ютерних технологій та спеціальної апаратури. З огляду на це, актуалізується потреба у визначенні проблем контролю тактичної підготовленості на різних етапах багаторічного удосконалення у спортивних єдиноборствах.

Мета дослідження – визначити основні проблеми контролю тактичної підготовленості у спортивних єдиноборствах.

Методи та організація дослідження. Для з'ясування проблемного поля обраної теми, визначення об'єкту, предмету і мети та обґрунтування отриманих результатів використовувалися метод теоретичного аналізу та узагальнення даних літератури та мережі Інтернет, а також метод аналізу документальних матеріалів (протоколів змагань з фехтування та боксу).

Результати досліджень та їх обговорення. У теорії спорту для контролю тактичної підготовленості використовуються такі показники тактичної майстерності спортсменів:

- загальний обсяг тактики, який визначають за кількістю тактичних схем та варіантів тактичних дій, що використовуються спортсменом або командою в тренувальній і змагальній діяльності;
- різнобічність тактики, що відображає різноманітність атакуючих, захисних, дезінформуючих, страхувальних та інших прийомів і дій;
- раціональність тактики, яка характеризується кількістю техніко-тактичних прийомів і дій, що дозволили отримати позитивний результат (забити гол, нанести укол або удар, отримати залікові очки);
- ефективність тактики, яка визначається відповідністю техніко-тактичних дій, що використовуються спортсменом (або командою), його індивідуальним особливостям [5, 10].

Однак цей перелік може бути розширено та доповнено, виходячи із специфіки змагальної та тренувальної діяльності, особливостей тактичної підготовки та завдань етапу багаторічного удосконалення в окремих видах спортивних єдиноборств. Відзначимо, що у переважній більшості досліджень контроль тактичної підготовленості здійснюється у поєднанні з технічною [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9].

Так, для оцінювання рівня техніко-тактичної підготовленості юних таеквондистів Р. А. Арканія пропонує використовувати такі показники змагальної діяльності: кількість реальних атак, кількість оцінених атак, інтервал атаки, ефективність атак та захистів, кількість чистих перемог, кількість попереджень [2]. Подібним є перелік показників, який використовується у дослідженнях К. В. Ананченка для визначення рівня техніко-тактичної майстерності висококваліфікованих дзюдоїстів: інтервал успішної атаки, кількість атак за хвилину, ефективність виконання техніко-тактичних дій, кількість варіантів техніко-тактичних дій в стійці, найбільш результативні прийоми у сутичці, середній час двобою, кількість дострокових перемог у двобою, оптимальний час виконання прийому [1].

На думку В. М. Платонова, однією з найбільш ефективних у межах контролю техніко-тактичної підготовленості борців є методика, яка застосовується в збірних командах Росії [10]. Її перевагою є застосування невеликого кола показників, які дозволяють об'єктивно оцінити ефективність та різноманітність атакуючих та захисних дій, сильні та слабкі сторони спортсмена. Контроль техніко-тактичної підготовленості борців здійснюється на основі аналізу таких параметрів:

- інтервалу успішної атаки, що відображає середній час між оціненими прийомами;
- інтервалу атаки – середній час між оціненими прийомами і спробами;
- середнього балу – співвідношення між набраними балами та загальною кількістю прийомів або проведених сутичок;
- ефективності атаки – співвідношення між набраними балами та сумою виграних і програних балів;
- надійності захисту – співвідношення технічних дій, у яких здобуто перевагу над суперником, до суми програних технічних дій;
- переважну результативність – співвідношення технічних дій в стійці, у яких здобуто перевагу над суперником, до суми всіх виграних прийомів (ефективність роботи в стійці та партері);
- різноманітність техніки – кількість технічних дій з різних класифікаційних груп [10].

На думку Н. В. Гаркіна, перелік параметрів, які відображають рівень техніко-тактичної майстерності висококваліфікованих борців, може бути розширено. Під час вивчення загальних закономірностей аналізу рухів та періоду їх виконання на основі порівняння техніко-тактичних взаємодій у вільній боротьбі автор зосередив увагу на таких показниках: активність борців (кількість реальних атак за одиницю часу); інтервал атаки (середній час проведення борцем окремої техніко-тактичної дії); надійність атаки (як процентне співвідношення

кількості вдалих атак до загальної кількості його реальних атак); надійність захисту (процентне співвідношення відбитих атак суперників до загальної кількості їх реальних атак); результативність техніко-тактичних дій (середня оцінка прийомів, проведених борцем) [3].

При оцінюванні техніко-тактичної підготовленості спортсменів у самбо А. С. Пахомов пропонує використовувати схожі характеристики, доповнюючи їх такими величинами як частота використання прийомів та здатність борця виконувати прийоми у різні сторони [9].

Натомість А. А. Клименко у межах контролю у дзюдо пропонує запровадження ще одного показника – асиметрії технічної підготовленості, що виражається у співвідношенні між різницею кількості спроб виконання техніко-тактичних дій в праву та ліву сторону та найбільшою кількістю спроб в одну з цих сторін [7].

Значно ширшим є перелік параметрів оцінювання тактичної підготовленості у фехтуванні, запропонований Д. А. Тишлером [15]. Автор пропонує визначати рівень тактичної майстерності за такими показниками як:

- співвідношення між альтернативними діями (атаками і протидіями атакам та відповідям, простими атаками та атаками з фінтами, захистами з відповіддю та контратаками, контрзахистами та контрвідповідями, захистами прямими і круговими, відповідями прямо і переводом);
- адекватність навмисного вибору дій;
- спеціалізованість реагувань, складових «почуття бою»;
- спеціалізованість мислення, пам'яті, ідеомоторних уявлень, уваги;
- стійкість стилю бою, бойової манери;
- склад та співвідношення різновидів підготовчих дій, тактичних компонентів підготовки та застосування дій нападу і захисту, спрямованість нападів у різні сектори ураженої поверхні;
- спеціалізованість проявів тактичних якостей;
- застосування засобів, що впливають на реагування суперника у процесі сутички;
- застосування підготовчих дій, які впливають на вибір дій суперника, що ускладнюють потік інформації про наміри спортсмена;
- пристосування до єдиноборства з головними суперниками, ведення поєдинків в змаганнях, що проводяться за певним способом;
- застосування комбінацій дій з ймовірнісною послідовністю їх виконання в поєдинку;
- рівень реалізації тактичних завдань при розбіжностях в ступенях готовності спортсмена до виконання дій, ступенях реалізації ініціативи;
- рівень реалізації інформації про головних суперників, змагального досвіду;

- раптовість початку нападів і непередбачуваність дій в поєдинку;
- адекватність реагувань в несподіваних ситуаціях;
- співвідношення між діями з тактичної правотою та завданнями випередження нападів суперника;
- реалізація результатів оцінки психологічних особливостей суперника та умов змагань при виборі дій і тактики ведення бою;
- використання різновидів вихідних положень зброї і дистанцій, простору поля бою, ініціативи початку сутички, часу на підготовку дій;
- варіювання тривалості і глибини, моментних і ритмічних параметрів дій, спрямованості переміщень по полю бою і рухів зброєю (захистів, фінтів, батманів, захоплення), спрямованості уколів (ударів) у межах секторів ураженої поверхні;
- різноманітність способів підготовки типових нападів і захистів;
- різноманітність ситуацій для застосування типових засобів;
- співвідношення між обсягами підготовчих дій і засобів нападу;
- співвідношення між обсягами навмисних і експромтних дій;
- вираженість в доктрині спортсмена провідних тактичних компонентів змагальної діяльності виду фехтування [15].

На наш погляд, суттєвою перевагою такого підходу є можливість різностороннього, ґрунтовного вивчення особливостей тактичної підготовленості фехтувальників у тісній взаємодії із технічною. Однак він не позбавлений і ряду недоліків. Серед останніх, на нашу думку, є труднощі в одночасному спостереженні за усіма вище згаданими показниками та високі вимоги до рівня підготовленості дослідника, наприклад, вміння відрізнити підготовчі обманні дії від невдалих дій з наміром. Враховуючи те, що сучасні реалії спортивних єдиноборств вимагають максимального скорочення кількості показників контролю для економізації часу та, водночас, підвищення рівня достовірності отриманих показників, одним з актуальних завдань є розробка більш досконалих методик оцінювання тактичної підготовленості спортсменів-єдиноборців та її компонентів.

У більшості сучасних досліджень, присвячених проблемам підготовки спортсменів у спортивних єдиноборствах, вище зазначені показники оцінюються у педагогічному спостереженні, яке проводить безпосередньо дослідник, тренерський штаб або спеціально підібрані експерти [1, 8, 13]. При цьому використовуються два види реєстрації одиниць спостереження: частотний (реєстрація факту виконання техніко-тактичної дії) та оцінковий (запис одиниць за розробленою шкалою) [5, 14].

Менш популярним є анкетування, у процесі якого безпосередньо спортсмени можуть оцінити власний рівень техніко-тактичної підготовленості на основі суб'єктивних відчуттів. Наприклад, у дослідженнях О. С. Скирти, присвяченим підготовці кікбоксерів (wрка) в розділі «орієнтал», контроль техніко-тактичної підготовленості спортсменів здійснювався за допомогою анкети. Спортсмени за десятибальною шкалою оцінювали власні показники виконання ударних техніко-тактичних дій руками, ногами і колінами, а також захисні дії при виконанні суперниками конкретних ударів. Серед показників техніко-тактичних дій оцінювалися наступні: активність в атаці, активність у контратаці, надійність атаки, надійність у контратаці, об'єм оцінюваної техніки, рівень активності супротивника в нападі (атака, контратаки у відповідь і назустріч), надійність захисту від ударів руками, об'єм програної техніки від ударів, вміння організації захисту в цілому від ударів, вміння організації захисту від ударів в верхній рівень від ударів руками, вміння організації захисту від ударів в середній рівень від ударів колінами, вміння організації захисту від ударів в нижній рівень від ударів ногами, надійність захисту від підсікань ногами, вміння виконувати удари в комбінаціях (рука-нога, нога-рука, рука-коліно тощо.), загальний рівень техніко-тактичної підготовленості [12].

Вважаємо, що вище зазначені методи мають ряд переваг, але при цьому не позбавлені низки недоліків. Перевагами частотного запису (реєстрація факту виконання техніко-тактичної дії), на наш погляд, є те, що дослідник отримує фактичні дані про події, а не думки інших осіб про ці події. Водночас спостерігач не залежить від вміння досліджуваних оцінити свої дії, висловити свої думки. Серед недоліків відзначимо наявність елементів суб'єктивізму під час проведення аналізу та оцінки педагогічних явищ та фактів з боку спостерігача, тому достовірність та повнота отриманих даних значною мірою залежать від кваліфікації дослідника. Окрім того, під час спостереження окремі сторони діяльності спортсменів, які можуть також впливати на вибір техніко-тактичних дій у поєдинку, манери ведення бою та прийняття рішень у відповідних ситуаціях залишаються недоступними (мотивація, емоційний стан). З огляду на це, більш перспективним є використання комп'ютерного забезпечення, яке дозволило б отримувати більш достовірні дані щодо рівня тактичної підготовленості спортсменів.

У зв'язку з розширенням можливостей комп'ютерного забезпечення більшість візуальних методик оцінювання тактичної підготовленості спортсменів-єдиноборців передбачає використання віде-

озапису. Завдяки цьому можна не тільки документально фіксувати техніко-тактичні дії спортсмена, а й створювати відеотеку рухів спортсмена та аналізувати компоненти його майстерності за допомогою стопкадру, уповільненого відтворення записаного руху. На думку А. А. Клименка, перевагою відеозапису над нотаційним записом у вигляді символів є вища достовірність результатів та можливість усунення впливу умов змагальної діяльності на результати спостережень [7].

На підставі аналізу показників змагальної діяльності та їх співвідношення шляхом використання відеозапису дослідники можуть визначити індивідуальний стиль діяльності (атакувальний, захисний, контратакувальний, змішаний, змішаний), арсенал техніко-тактичних дій (виконання як поодиноких прийомів та дій, так і їх комбінацій) [7].

Цікавий та, на нашу думку, перспективний підхід представлено у роботах К. Ананченка та О. Хацаюка [1]. На противагу експертному оцінюванню арсеналу техніко-тактичних дій дзюдоїстів за допомогою відеозапису запропоновано новий методичний підхід, заснований на використанні спеціального математичного інструментарію – методів парних порівнянь і розставляння пріоритетів із застосуванням персонального комп'ютера. На думку розробників, така методика дозволяє підвищити рівень достовірності результатів та зменшити прояви суб'єктивізму, зумовлені людським фактором.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що більшість авторських пристроїв, призначених для удосконалення різних сторін підготовленості спортсменів у спортивних єдиноборствах, можуть одночасно використовуватися як засоби контролю цих сторін. Одним із прикладів таких універсальних засобів є «Пристрій для техніко-тактичної підготовки фехтувальників», ефективність якого була доведена у дослідженнях З. С. Семеряк [17]. Основне призначення пристрою – удосконалення спеціалізованих техніко-тактичних вмінь фехтувальників, які дозволяють скоротити час прийняття адекватних рішень відповідно до умов змагальної діяльності та антропометричних параметрів суперника. Значною перевагою цієї розробки, на наш погляд, є можливість використання у підготовці спортсменів на різних видах зброї, а також у фехтуванні програми Паралімпійських ігор.

Подібна універсальність характерна для комп'ютерної програми «Аналіз та моделювання змагальних дій фехтувальників», представленої у наукових роботах О. М. Шевчук [16]. Головним призначенням розробки було визначення показників змагальної діяльності спортсменів, на підставі яких можна було моделювати сутички з передбачувани-

ми суперниками. При цьому користувач міг отримати інформацію найбільш ефективні прийоми конкретного спортсмена та найбільш ефективні варіанти протидії цим прийомам. Водночас у межах програми було запропоновано розділ «Аналіз та моделювання змагальної діяльності фехтувальників», який складався з бази даних бойових дій спортсменів та обчислювального блоку. Останній надавав можливість не лише підрахунку виконаних дій, а й визначення їх обсягів та ефективності [16].

Моделювання умов змагальної діяльності в режимі реального часу було покладено в основу комп'ютерної програми «Атака», яка у роботах Р. А. Арканії використовувалася для удосконалення атакуючих техніко-тактичних дій у таеквондо. Окрім алгоритму навчання, програма містила дев'ять тестових завдань, які дозволяли фіксувати час прийняття рішення та вибір варіантів дій з трьох альтернатив [2].

Проте, незважаючи на значні переваги комп'ютерного інформаційного забезпечення, у більшості досліджень, присвячених удосконаленню різних сторін підготовленості спортсменів-єдиноборців, контроль тактичної майстерності здійснюється переважно шляхом використання експертного оцінювання та у поєднанні з технічною. При цьому до уваги переважно беруться показники змагальної діяльності (кількість ударів/уколів, їх комбінації, результативність та ефективність). Натомість такі складові тактичної майстерності як тактичне мислення, рівень володіння теоретичною матеріалом щодо сутності та основних теоретико-методичних положень спортивної тактики та інформацією, необхідною для практичної реалізації тактичної підготовленості, здебільшого залишаються поза увагою фахівців. Ще одним аргументом на користь того, що подібний контроль повинен проводитися відокремлено, є те, що при аналізі показників змагальної діяльності неможливо чітко відокремити внесок технічної оснащеності та тактичної підготовленості у загальний результат.

Спроба виходу за межі оцінювання тактичної підготовленості спортсменів у комплексі із технічною була зроблена у дослідженнях О. М. Тімербаєва, присвячених підготовці каратистів віком 12-13 років. Автором було розроблено комп'ютерну програму «Тактика карате». структурними компонентами якої були є: навчальний і тестувальний блок. Перший включав теоретичний матеріал щодо ситуацій, що виникають у поєдинках каратистів, тактичних завдань та шляхів їх вирішення (форма представлення матеріалу – текст лекції та відео). Призначення другого блоку полягало в оцінюванні рівня ситуативного тактичного мислення, яке визначалося автоматично комп'ютерною програмою за кількі-

стю правильних відповідей з двадцяти запитань (у відсотках) [13]. На наш погляд, перевагою цієї розробки є можливість виокремлення тактичної підготовленості спортсмена як предмету контролю.

Якщо звернутися до фундаментальних джерел з теорії підготовки спортсменів, логічним було б оцінювати тактичну підготовленість відповідно до її структури, тобто тактичних знань, вмінь та навичок. Проте, на нашу думку, такий підхід має низку обмежень при реалізації на практиці. Одне з них полягає у тому, що тактичні вміння трактуються науковцями як форма прояву свідомості спортсмена, що відображає його дії на основі тактичних знань. Тобто об'єктом контролю в даному випадку є не стільки тактична дія чи знання, скільки свідомість спортсмена. Схожа ситуація характерна для оцінювання тактичного мислення. Якщо у процесі розвитку тактичного мислення фахівці рекомендують застосовувати засоби та методи, спрямовані на удосконалення наочно-образного, діяльнісного та ситуативного характеру мислення, ці ж компоненти повинні бути предметом контролю. Однак рекомендації щодо їх оцінювання на різних етапах багаторічної підготовки спортсменів-єдиноборців у науково-методичній літературі відсутні.

Ще одним обмеженням під час контролю тактичної підготовленості спортсменів-єдиноборців, на нашу думку, є інформативність показників, тобто їх відповідність оцінюваним якимось або властивостям. З однієї сторони, вибір цих показників здійснюється на основі знання чинників, що визначають рівень прояву даної властивості або якості (у цьому випадку тактичної підготовленості). Проте такий підхід не завжди може бути реалізований через недостатньо вивчену сукупність чинників, які зумовлюють результативність окремих техніко-тактичних дій, їх комбінацій у різних ситуаціях протягом поєдинку, загальний результат поєдинку, їх серії та змагань. У цьому контексті вирішального значення набуває рівень освіченості тренера щодо сучасних тенденцій розвитку обраного виду спорту, в тому числі підходів щодо удосконалення окремих сторін підготовленості спортсменів та їх оцінювання.

Висновки. На основі аналізу науково-методичної літератури визначено такі проблеми контролю тактичної підготовленості у спортивних єдиноборствах:

- спрямованість засобів, методів та форм контролю на визначення рівня тактичної підготовленості переважно у поєднанні з технічною;
- диспропорція уваги дослідників щодо різних складових тактичної підготовленості спортсменів, що проявляється у пріоритетності визначення кількісних характеристик тактичної підготовленості (обсяг, результативність,

- ефективність техніко-тактичних дій та співвідношення між ними) та, водночас, фрагментарності розгляду інших складових тактичної майстерності (тактичне мислення, тактичні знання);
- відсутність уніфікованого алгоритму реалізації контролю тактичної підготовленості у межах окремих видів спортивних єдиноборств;
 - відсутність чітких критеріїв оцінювання тактичної підготовленості на різних етапах багаторічного удосконалення спортсменів;
 - потреба у підвищенні інформативності, надійності та верифікованості форм, засобів та методів контролю та самоконтролю тактичної підготовленості, які відповідають специфіці тренувальної та змагальної діяльності в спортивних єдиноборствах.
- Перспективи подальших досліджень** передбачають визначення думок провідних фахівців зі спортивних єдиноборств щодо реалізації тактичної підготовки на різних етапах багаторічного удосконалення спортсменів.

References

1. Ananchenko K, Hachajuk O. Novij metodichnij pidhid dlja ocinki videomaterialu, shho vikoristovuet'sja pri pidgotovci dzjudoistiv. *Slobozhans'kij naukovo-sportivnij visnik*. 2016; 4: 11-1. [Ukrainian]
2. Arkanija R. Udokonalennja sportivnoї pidgotovlenosti junih taekvondistiv i pokrashhennja rezul'tativ ih zmagal'noi dijial'nosti. *Sportivnij visnik Pridniprov'ja*. 2017; 1: 6-10. [Ukrainian]
3. Garkin NV, Babushkina EA. Obshhie zakonomernosti analiza dvizhenij i perioda ih vypolnenija na osnove sravnenija tehniko-takticheskikh vzaimodejstvij v vol'noj bor'be. *Ekstrem dejatel'nost' cheloveka*. 2017; 1: 33-6. [Russian]
4. Zaporozhanov VA. Kontrol' v sportivnoj trenirovke. K: *Zdorov'e*; 1988. 144 s. [Russian]
5. Keller VS, Platonov VM. *Teoretiko-metodichni osnovi pidgotovki sportsmeniv: navch posib*. L: Ukraїns'ka Sportivna Asocіacija; 1992. 269 s. [Ukrainian]
6. Kiprich S, Donec' O. Teoretichnij analiz problemi individualizacii i modeljuvannja u sportivnij pidgotovci edinoborciv. *Moloda sportivna nauka Ukraїni: zb nauk pr z galuzi fizichnoi kul'turi i sportu*. Lviv. 2010; 14(1): 125-30. [Ukrainian]
7. Klimenko AA. *Organizacija vizual'nogo kontrolja tehnikotakticheskoi podgotovlennosti dzjudoistov: ucheb-metod posobie*. Krasnodar: KubGAU; 2017. 47 s. [Russian]
8. Litvinenko A. Analiz osoblivostej tehniko-taktichnogo arsenalu sportsmeniv riznoi kvalifikacii v hortingu. *Teorija i metoda hortingu*. 2015; 4: 198-203. [Ukrainian]
9. Pahomov AS. Tehniko-takticheskaja podgotovka sambistov i pedagogicheskij kontrol'. *Sportiv bor'ba: Ezhegodnik*. M. 1983: 53-9. [Russian]
10. Platonov VN. *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte*. Obshhaja teorija i ee prakticheskie prilozhenija: uchebnik dlja trenerov. V 2 kn. Kiev: Olimp lit; 2015. Kn 1. 680 s. [Russian]
11. Rodionov AV, Sivickij VG. *Novye podhody v podgotovke fehtoval'shnikov*. Minsk: ZAO «Vedy»; 2002. 215 s. [Russian]
12. Skirta O. Tehniko-taktichna pidgotovlenist' kikkokseriv (WPKA) v rozdili oriental. *Sportivnij visnik Pridniprov'ja*, 2013; 3: 77-81. [Ukrainian]
13. Timerbaev OM. Takticheskaja podgotovka karatistov-junoshej 12 - 13 let. *Uchen zap un-ta im PF Lesgafta*. 2011; 4 (74): 190-94. [Russian]
14. Tishhenko VO. *Kontrol' trenuval'noi ta zmagal'noi dijial'nosti komand visokoї kvalifikacii z gandbolu: monografija*. Zaporizhzhja: Status; 2017. 462 s. [Ukrainian]
15. Tyshler DA, Ryzhkova LG, Shamis VV. *Fehtovanie. Sorevnovatel'nye tehnologii i metodiki special'noj trenirovki*. M: Chelovek; 2013. 176 s. [Russian]
16. Shevchuk OM. Udokonalennja tehniko-taktichnih dij visokokvalifikovanih fehtoval'nikiv na shpagah z vikoristannjam komp'juternogo modeljuvannja: Abstr. PhD. (Physical Ed&Sport.). Kyiv; 2010. 22 s. [Ukrainian]
17. Briskin Yu, Pityn M, Zadorozhna O, Smyrnovskyy S, Semeryak Z. Technical devices of improvement the technical, tactical and theoretical training of fencers. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti. 2014; 3(51): 337-41. DOI: 10.7752/jpes.2014.03051

УДК 796.015.136:796.85

ПРОБЛЕМЫ КОНТРОЛЯ ТАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ В СПОРТИВНЫХ ЕДИНОБОРСТВАХ

Брискин Ю. А., Задорожная О. Р., Хомяк И. И.

Резюме. В системе подготовки спортсменов независимо от специфики вида спорта важное место занимает контроль различных сторон подготовленности. Он должен быть комплексным, включать различные составляющие учебно-тренировочного процесса (оперативный, текущий и этапный) и соревновательной деятельности. В спортивных единоборствах особое внимание должно уделяться контролю является тактической подготовленности.

Цель исследования заключалась в определении основных проблем контроля тактической подготовленности в спортивных единоборствах.

Для выяснения проблемного поля выбранной темы, определение объекта, предмета, цели и обоснования полученных результатов использовался метод теоретического анализа и обобщения данных литературы и сети Интернет, а также метод анализа документальных материалов (протоколов соревнований по фехтованию и боксу).

Установлено, что при реализации контроля тактической подготовленности спортсменов в различных видах спортивных единоборств есть ряд ограничений. Они заключаются в направленности средств, методов и форм контроля на определение уровня тактической подготовленности преимущественно в сочетании с технической; диспропорции внимания исследователей на различные составляющие тактической подготовленности спортсменов, которая проявляется в приоритетности определения ее количественных характеристик и фрагментарности рассмотрения других составляющих (тактическое мышление, тактические знания). Установлено также отсутствие унифицированного алгоритма осуществления контроля тактической подготовленности в пределах отдельных видов спортивных единоборств.

Ключевые слова: спортивные единоборства, тактическая подготовка, контроль, тактическая подготовленность, проблемы.

UDC 796.015.136:796.85

Problems of Tactical Preparedness Control in Martial Sports

Briskin Yu. A., Zadorozhna O. R., Khomiak I. I.

Abstract. The control of various aspects of preparedness takes an important place in the training system of athletes, regardless of the specificity of the sport. The control should be complex, including various components of the training process (operational, current and stage) and competitive activities. In martial arts special attention should be paid to the control of tactical preparedness as one of the most essential features.

The purpose of the study was to determine the main problems of tactical preparedness control in martial arts.

Material and methods. The method of theoretical analysis and generalization of literature and the Internet, and also analysis of documentary materials (protocols of competitions on fencing and boxing) was used to find out the problem of the chosen topic, to determine the object, purpose and justify the obtained results.

Results and discussion. The results showed that there are a number of limitations during realization of control for athletes' tactical preparation in various kinds of martial arts. They consist in the direction of the means, methods and forms of control to determination the level of tactical preparedness mainly in combination with the technical preparedness; disparities to various components of athletes' tactical preparedness, which are in the priority of determining its quantitative characteristics and fragmental consideration of other components (tactical thinking, tactical knowledge). We detected a lack of the unified algorithm for control of tactical preparedness within the limits of certain types of martial arts. There is also a lack of clear criteria for assessing tactical preparedness at various stages of athletes' long-term development. It is necessary to increase the reliability and verification of the forms, means and methods of control and self-control of tactical preparedness, which correspond to the specifics of training and competition activities in sports martial arts.

Conclusion. The introduction of new control techniques that open up new perspective for the realization of the athletes' individual capabilities largely depends on the coach's skills and competence. In this context, the level of coach's knowledge about the current trends in the chosen kind of sport, including approaches to improving the individual aspects of athletes' preparedness and their evaluation, is crucial.

Keywords: sports martial arts, tactical preparation, control, tactical preparation, problems.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 24.10.2018 р.
Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування